

УДК 811.111'373.612'367

СЕМАНТИЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ІНШІ СИНТАКСИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ БІЗНЕСУ

Гутиряк О.І.

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Стаття присвячена аналізу сучасної англійської термінології бізнесу. Доведено, що існує статистична залежність між семантичною продуктивністю термінів бізнесу та кількістю слів, основ, морфем, літер: зі збільшенням семантичної продуктивності термінів зростає їхня структурна складність і довжина.

Ключові слова: терміни бізнесу, семантичні характеристики, слово, основа, літера, лексика.

Постановка проблеми. Вивчення окремих термінологічних систем та підсистем, що виникають з появою нових наук та галузей знань – є одним з найважливіших завдань сучасної лінгвістики. При цьому увага дослідників скеровується не тільки на виявлення динаміки термінотворення і системний опис процесів деривації та їхніх результатів, а також на вивчення семантичної структури та системообумовлених семантичних характеристик термінів, зокрема семантичної продуктивності та семантичної складності. Матеріали таких досліджень сприяють оптимальному упорядкуванню нових терміносистем, дозволяють прогнозувати появу нових термінів, прискорюють подальший розвиток теорії та практики лексикографії.

Ступінь дослідженості проблеми. У лінгвістичній науці існує ряд досліджень вітчизняних вчених у сфері термінології (С.В. Гриньов), у царині сіткового моделювання термінів (Е.Ф. Скороходько, В.І. Перебийніс) та семантичної структури термінів (І.В. Сапожник, З.В. Данилова та ін.)

Оскільки термінологія є мовним об'єктом, на неї поширюються всі основні закони, які керують лексикою як мовою та регулюють її утворення та функціонування, її специфіка зумовлюється специфікою позначуваних об'єктів [1, с. 21]. Тому вона виявляється перш за все у семантичному аспекті (хоча, звичайно, існують також особливості термінотворення і терміновживання) [5, с. 34].

Особливу роль відіграють ті семантичні властивості окремих термінів та термінології в цілому, які зумовлені системою структурною природою лексики. Система кваліфікується як *сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, що утворюють більш складну єдність, яка розглядається з боку елементів – її частин, а структуру як склад і внутрішню організацію єдиного цілого, що розглядається з боку його цілісності* [4, с. 21].

Метою цього дослідження є перевірка на матеріалі термінології бізнесу гіпотези про взаємозв'язок між деякими системообумовленими семантичними характеристиками (семантичною продуктивністю) та її морфологічними, синтаксичними та словотвірними характеристиками. Семантична продуктивність визначається кількістю лексем, значення яких є похідними від значення такої лексеми, тобто загальною кількістю її семантичних дериватів у межах термінології, що позначається через d_3 .

Кількість семантичних дериватів кожного із близько 1300 термінів було обчислено за допо-

могою програмного комплексу «Сітан» [8, с. 137; 7, с. 87].

На чільне місце слід поставити такі завдання: визначити, чи існує в термінології бізнесу залежність між семантичною продуктивністю лексеми (кількістю її семантичних дериватів) та такими її морфолого-синтаксичними характеристиками, як синтаксична довжина (кількість слів, що входять до складу лексеми), а також обчислити лексичну довжину (тобто кількість основ, що входять до складу лексеми), словотвірну довжину (тобто кількість кореневих та словотвірних морфем, що входять до лексеми); графічну довжину (тобто кількість графем у складі лексеми).

Давно було помічено, що існує залежність між частотою вживання слова у мовленні (текстах) та його довжиною. Чим частотніше слово, тим менша його довжина. Це пояснюють переважно процесами опрощення та редукції, які більшою мірою впливають на високочастотні слова [9, с. 21].

Як показали деякі дослідження, між частотою вживання слова у текстах і його семантичною продуктивністю існує позитивна кореляція – чим частотніше слово, тим більша його семантична продуктивність. Тому доцільно дослідити залежність між значеннями семантичної продуктивності та кількістю структурних елементів терміна – слів, словотвірних основ (кореневих морфем), морфем, графем.

Таблиця 1

**Семантична продуктивність
одно-, дво-, три- та чотирислівних термінів**

Змінна	Семантична продуктивність, d_3			
	1	2	3	4
Кількість слів, що входять до складу терміна	1	2	3	4
Обсяг вибірки	351	722	148	14
Середнє	36,83	1,62	0,49	0,14
Медіана	1	0	0	0
Мода	0	0	0	0
Стандартне відхилення	130,41	8,77	3,20	0,53
Стандартна похибка	6,96	0,33	0,26	0,14
Мінімум	0	0	0	0
Максимум	1025	107	38	2

У результаті обчислення семантичної продуктивності виявилось, що у досліджуваній термінології простежується чітка закономірність: із збільшенням кількості слів, що складають термін, різко зменшується семантична продуктивність терміна,

тобто кількість інших термінів, значення яких є похідними від значення даного терміна (табл. 1).

Коротке пояснення статистичних термінів, які містяться в таблиці 1:

1. Обсяг вибірки – кількість термінів, на базі яких одержано дані.

2. Середнє – середнє арифметичне, тобто сума значень відповідного параметра, поділена на кількість цих термінів.

3. Медіана – значення відповідного параметра, яке має термін, що знаходиться посередині послідовності досліджуваних термінів, упорядкованих за збільшенням значення параметра.

4. Мода – найбільш часте значення відповідного параметра.

5. Стандартне відхилення – міра коливання значень відповідного параметра.

6. Стандартна похибка – похибка в оцінюванні середньої, яку слід враховувати при переході від вибіркової середньої до генеральної середньої.

7. Мінімум – найменше значення відповідного параметра

8. Максимум – найбільше значення відповідного параметра.

Окрім визначення залежності між семантичною продуктивністю та кількістю повнозначних слів, що утворюють термін, було обчислено також взаємозалежність між семантичною продуктивністю та кількістю слотовірних основ (кореневих морфем) у терміні. Якщо у попередньому випадку складні слова типу *backlist*, *bankbook* увійшли до однієї групи з простими та похідними словами, то тепер вони утворюють одну групу з двослівними термінами словосполученнями типу *bad debt*, *pure profit*. Це зроблено тому, що питання про статус багатьох термінів типу N+N (*bank credit*, *base price*) не завжди може бути розв'язане однозначно [2, с. 23]. Як відомо, деякі з таких утворень зараховують до складних слів, деякі – до словосполучень, а інші – до окремого проміжного типу лексем. У той же час за семантикою вони дуже подібні до складних слів [3, с. 98]. Оскільки нас цікавить, головним чином, питання про те, чи існує тенденція до збільшення кількості структурних елементів терміна, які несуть саме лексичне значення, із збільшенням семантичної продуктивності, таке об'єднання складних слів, словосполучень та лексичних одиниць проміжного статусу видається доцільним.

Таблиця 2

Середня семантична продуктивність термінів з різною кількістю основ

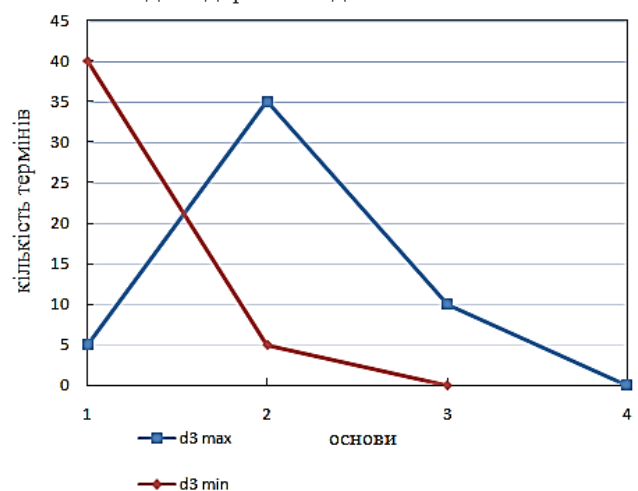
Кількість основ, S	Кількість термінів	Середня семантична продуктивність, d3	Довірчий інтервал (95%)	
1	371	35,83	28,82	42,83
2	740	1,79	-3,17	6,75
3	164	0,54	-9,99	11,08
4	16	0,13	-33,61	33,86
5	2	0,00	-95,41	95,41
Для всіх 1293 термінів		11,37	7,62	15,13

Таблиця 2 наочно демонструє, що із збільшенням лексичної довжини зменшується в середньому семантична продуктивність терміна.

Терміни з нульовою семантичною продуктивністю: *common production profitability*, *contractual vertical marketing system*, *controlled vertical marketing system*, *corporate vertical marketing system*, *marketing strategy development*, *vertical marketing system*.

Щодо термінів з великою семантичною продуктивністю, то, хоча вони переважно складаються з однієї основи, їх є, здебільшого, по одному на кожне значення семантичної продуктивності: *cost*, *currency*, *goods*, *income*, *loan*, *market*, *money*, *price*, *product*.

Особливо наочно демонструє взаємозалежність між семантичною продуктивністю терміна та його лексичною довжиною порівняння термінів, що знаходяться в протилежних місцях діапазону значень семантичної продуктивності. На рис. 1 зображено кількість основ 50 термінів з семантичною продуктивністю від 49 дериватів до максимальної – 1025.

Рис. 1. Кількість основ у складі термінів з мінімальною (d3 min) та максимальною (d3 max) семантичною продуктивністю

Таблиця 3

Середня семантична продуктивність термінів з різною кількістю морфем

Кількість морфем, M	Кількість термінів	Середня семантична продуктивність, d3	Довірчий інтервал	
1	135	59,00	47,44	70,56
2	390	14,17	7,37	20,97
3	436	2,43	-4,00	8,86
4	207	0,66	-8,68	10,00
5	88	0,20	-14,12	14,52
6	25	0,04	-26,83	26,91
7	7	0,00	50,77	50,77
8	4	0,00	-67,17	67,17
9	1	0,00	-134,33	134,33
Для всіх 1293 термінів:		11,37	7,64	15,11

Наступним етапом було дослідження залежності між семантичною продуктивністю та кількістю корневих та слотовірних морфем, що входять до складу термінів бізнесу. Виявляється, що із збільшенням семантичної продуктивності терміна зменшується кількість не тільки основ, але також інших структурних компонентів, що несуть лексичне та слотовірне значення – мор-

фем. Ілюстрацією залежності між семантичною продуктивністю та словотвірною довжиною терміна слугує таблиця 3.

Терміни з максимальною семантичною продуктивністю складаються переважно з однієї або двох морфем, лише невелика кількість їх має три морфеми. Натомість більшість термінів з мінімальною семантичною продуктивністю складаються з двох-чотирьох морфем, є серед них і п'яти морфемні.

Отже у термінології бізнесу дійсно існує обернена залежність між семантичною продуктивністю термінів та середньою кількістю морфем у їхньому складі.

Нарешті було визначено залежність між семантичною продуктивністю та графічною довжиною терміна. За оцінку довжини було обрано найпростіший показник – кількість графем. Тут так само існує обернена залежність: терміни з найбільшою семантичною продуктивністю є здебільшого найкоротшими.

Таким чином із збільшенням семантичної продуктивності терміна, тобто кількості семантичних дериватів, зменшується як кількість усіх його структурних компонентів (слів, основ, морфем), так і його графічна довжина.

Висновки. Розподіл термінів за значеннями семантичної продуктивності є виявом закону пе-

реваги. Він полягає у тому, що мова віддає перевагу невеликій кількості одиниць, які утворюють її ядро, тобто той мінімум, що несе максимум функційного навантаження [7, с. 34]. Проте, якщо здебільшого функційне навантаження оцінюється через мовленнєві характеристики лексичної одиниці, зокрема, через частоту в тексті, семантична продуктивність співвідноситься з тими аспектами функційного навантаження, які оцінюються через позицію лексеми в лексико-семантичній системі мови. Функційне навантаження лексичної одиниці у тексті, або її комунікативна вартість, залежить від багатьох чинників. Одні з них визначаються суто мовленнєвими (текстовими) характеристиками: лексичної одиниці – її позицією у синтаксичній та семантичній структурі речення і тексту тощо. До них належать також частота слова (у мовленні) як мірило його комунікативної вартості [6, с. 236]. Семантична продуктивність лексичної одиниці є оцінкою когнітивної вартості відповідного поняття, яка теж впливає на її комунікативну вартість. Як мовленнєвий, так і мовний аспекти функційного навантаження корелюють між собою.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у наукових розвідках семантики фінансової та банківської термінології.

Список літератури:

1. Андренко Л. М. Термінологічне значення загальноживаних слів сучасної англійської мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / Л. М. Андренко. – Суми, 2009. – 27 с.
2. Квеселевич Д. И. Интеграция словосочетания в современном английском языке / Д. И. Квеселевич. – К.: Вища школа, 1983. – С. 20-28.
3. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения / Тарас Романович Кияк. – К.: УМК ВО, 1989. – 104 с.
4. Мельничук А. С. Понятие системы и структуры языка / А. С. Мельничук. – К.: Вопр. Языкознания, 1970. – С. 19-30.
5. Перебийніс В. С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови / В. С. Перебийніс. – К.: Наук. думка, 1970. – 64 с.
6. Сапожник І. В. Семантика комерції в культурному форматі англійської картини світу / І. В. Сапожник // Мова і культура (Науковий щорічний журнал. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2005. – Вип. 8. – Т. IV: Міжкультурна комунікація. – С. 235-239.
7. Скороходько Э. Ф. Семантические сети и автоматическая обработка текста / Э. Ф. Скороходько. – К.: Наук. Думка, 1983. – 128 с.
8. Скороходько Э. Ф. Сетевое моделирование лексики / Э. Ф. Скороходько // Использование ЭВМ в лингвистических исследованиях. – К.: Наук. Думка, 1990. – С. 129-166.
9. Скороходько Э. Ф. Сіткове моделювання лексики: лінгвістична інтерпретація параметрів семантичної складності / Э. Ф. Скороходько // Мовознавство. – 1995. – № 6. – С. 19-28.
10. Cambridge English Dictionary [Електронний ресурс]: [Інтернет-портал]. Режим доступа: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/a-r?a=business-english> (дата звернення 5.03.2017). – Назва з екрана.

Гутьриак О.И.

Дрогобычский государственный педагогический университет
имени Ивана Франко

СЕМАНТИЧЕСКАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ И ДРУГИЕ СИНТАКСИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛИЙСКИХ ТЕРМИНОВ БИЗНЕСА

Аннотация

Статья посвящена анализу современной английской терминологии бизнеса. Доказано, что существует статистическая зависимость между семантической продуктивностью терминов бизнеса и количеством слов, основ, морфем, букв: из увеличением семантической продуктивности увеличивается их структурная сложность и длина.

Ключевые слова: бизнес термины, семантические характеристики, слово, основа, буква, лексика.

Hutyryak O.I.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

SEMANTIC PRODUCTIVITY AND OTHER SYNTACTICAL CHARACTERISTICS OF ENGLISH BUSINESS TERMS

Summary

The article deals with modern English Business Terminology. It has been proved that there is a statistic dependence between semantic productivity of Business terms and the quantity of words, stems, morphemes, letters: with the increase of the semantic productivity of terms their structural complexity and length.

Keywords: business terms, semantic characteristics, word, stem, letter, vocabulary.